

Bijna is het zover.

699 jaar en 51 weken.

Een Oudejaarsdienst vanochtend.

Heel ruw geschat, zijn er in deze kerk zo'n honderd-duizend erediensten gevierd.

1306.

Utrecht kende toen al bijna zeven eeuwen een kerk.

De bisschop van Utrecht wijdde de Oude Kerk van Amsterdam dan ook in.

Toevallig of niet - een voorganger uit Utrecht zal komende zondag de gedenk-dienst leiden.

En over 700 jaar?

Over 15 jaar zullen er twee keer zoveel Moslims als Protestanten in ons land zijn, leerden de afgelopen week de cijfers.

Eén ding geloof ik: wanneer deze plek hier ooit zonder eredienst zou zijn, dan is het oude hart uit Amsterdam verdwenen.

Milan Kundera in zijn roman *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan* schrijft over de Oude Kerk in Amsterdam, met zijn oude gothische stijl, die door het calvinistische geloof is veranderd in 'een hangar die geen andere functie heeft dan het gebed van de gelovigen te beschermen tegen regen en sneeuw'. Door deze gigantische zaal is de Grote Mars van de geschiedenis gegaan, schrijft hij. Hoewel we bij de aanblik van deze kerk niet direct aan een hangar moeten denken, beseffen we week aan week, en bijzonder in de komende dagen van gedenken, dat de Grote Mars van de geschiedenis inderdaad door deze ruimte is gegaan.

Kundera loopt te hoop tegen de vermeende calvinistische afkeer van schoonheid die hij hier aantreft. Hij heeft een punt. De calvinistische traditie geeft hoog op niet van de schoonheid, maar van de waarheid.

De Woord-waarheid, wel te verstaan.

Wat dat betreft is de vraag uit het Evangelie Wie is Jezus? een calvinistisch protestant uit het hart gegrepen.

Ja, wie is Jezus? Wie is hij eigenlijk? Wie was hij werkelijk? (Klaus Berger).

De filmer Paul Verhoeven, na jaren Hollywood, weer terug in eigen land, zegt al lang te dromen van het maken van een film over het leven van Jezus. Eigenlijk wil hij theologie studeren. Eerst wil hij te weten komen wie de historische Jezus nu werkelijk is geweest.

Wat dat betreft kunnen we hem bij voorbaat teleurstellen. We zullen het met het geschreven verslag moeten doen. Zoals dat van Marcus deze ochtend. En we zullen de woorden nauwgezet, geduldig moeten spellen, in elke generatie opnieuw. Vanmorgen dus ook – opnieuw, de aloude woorden. Om ze uit hun vermeende bekendheid te verlossen.

Ze te horen als een kind, als voor het eerst.

Wie is Jezus?

De vraag van leven en dood, op leven en dood.

Om deze vraag draait de eredienst, hier zeven eeuwen lang intussen. Uiteindelijk gaat het om het Koninkrijk van God, maar daarbij draait het voor ons om Jezus.

Waar en wanneer wordt deze vraag – wie Jezus is - voor het eerst gesteld?

Op weg naar Jeruzalem, en nu voor de laatste keer, nu voorgoed.
Tussen de genezing van een blinde in fasen en de verheerlijking van Jezus op de berg in.
Daartussen geponeerd, niet van zijn plaats te krijgen.
Ze gaan er niet voor zitten, voor die vraag. Geen kring wordt belegd.
Gewoon, al wandelend, het bijbelse tempo, niet hoger dan zo'n vijf kilometer per uur.
Jezus trekt er - letterlijk - op uit. Het heeft iets van een exodus, een uittocht.
Naar Jeruzalem gaat hij via de grens. Via het uiterste noorden.
Onderweg, op een landweg in het hoge noorden.
In het Galilea der heidenen.
In Paneas, genoemd naar de godheid Pan.

Antwoorden op de vraag wie Jezus is, variëren per landstreek. Onlangs waren we in het hoge noorden van Europa. De In uit bidden "Geef ons heden ons dagelijks vlees". Brood kennen ze namelijk niet. De woestijn in de bijbel begrijpen ze het best: woest, eenzaam – in het zuiden warm, in het noorden koud. Schapen hebben ze niet. Dus werd het: Zie, de Zeehond van God, die de zonden der wereld wegdraagt. Dat roept toch iets anders op dan het Lam van God. Dat Jezus getrouwd zou zijn met Maria Magdalena schildert mij een andere wereld dan de Heidelbergse Catechismus, die ik als kind nog grotendeels uit het hoofd leerde. Werelden van verschil, kleuren van cultuur, maar:

Vóór alles, wereldwijd, geldt het beeldverbod van de woestijn, het niemandsland, waarvan geen volk kan zeggen, Israël ook niet: het is van ons.
De eerste Schriftlezing: '...misdraag u niet door een godenbeeld te maken.' Dit gebod geldt wereldwijd. Geen zelfbedacht beeld van God. Van de Ene zelf is geen gedaante te zien. Het beeld van God is gegeven in de mens, of liever: de mens is geschapen in het beeld van God. De Zoon des mensen is het beeld van God. God als Mensengod, als mens onder de mensen. De humaniteit dus. Nu God mens is geworden, leerde ik in Utrecht van mijn leermeester Van Ruler, kunnen we aan de buitenkant niet meer zien dat het God is.

Terug naar de vraag.
Wie zeggen de mensen dat ik ben?
De mensen, het brede publiek, de actualiteitsrubrieken, de straatinterviews:
Johannes de Doper, die zal opstaan.
Elia, die zal terugkomen.
Een profeet van Israël, de mond van de Eeuwige op aarde.
Voorlopers, herauten, aankondigers van – maar van wie?
Aan Johannes zelf werd dat ook gevraagd: wie ben je? De profeet? Elia?
Ik – ik ben een stem, van een roepende: in de woestijn bereidt de weg van de Eeuwige.

En jullie, wie ben ik volgens jullie?
De Gezalfde, aldus Petrus.
Het hoge woord is er uit, daar op dat weggetje, in het hoogste noorden.
Gezalfde: een roeping, een ambt, een functie zo u wilt.
Een priester, een koning, een profeet.
De Gezalfde.
De Christus.
Daarom zouden we niet moeten zeggen: Jezus Christus.
Maar: Jezus, de Christus.

De Messias, geen woord zo vol geladen, met goede vruchten, zo getekend door de eeuwen, zo belast tussen Joden en christenen. Een woord om open te houden. Een woord dat als kern in elk geval laat horen: het gaat om de hoop, de verwachting van Israël.

En wij hebben in onze kerkorde het gewaagd ons christelijk leven daaraan te verbinden, op leven en dood. Als we het Koninkrijk van God verwachten, en dat doen we hier - week in week uit, jaar in jaar uit, eeuw in eeuw uit - op hoop tegen hoop, dan doen we dat delend in de aan Israël geschonken verwachting van dat Koninkrijk. Dan lezen we met en in Jezus de Schriften van Israël wakker.

De Gezalfde.

Even deze titel aan het licht. Meteen weer weggeborgen.

Nog niet voor de mensen bestemd. Een beslist embargo.

Toch spreekt Jezus zelf op die grens-weg in Noord-Israël openhartig over die naam, Messias.

Parrèsia, het griekse woord: zonder reserve, met open gelaat, open vizier. Het tegenovergestelde van schaamte. Niets worst verzwegen, niets blijft verhuld. Vrijmoedig en met vreugde vloeit Jezus' mond over waarvan zijn hart vol is.

Hij legt de titel Messias uit. In het leerhuis, daar onderweg.

De Zoon des mensen: deze naam klinkt uitsluitend in de mond van Jezus. En in de derde persoon. Alsof hij het over iemand anders heeft. De Mensenzoon moet veel lijden. Sterven. Opstaan. Déze toekomst. Zó de toekomst.

Het Messias-geheim verwijst naar de toekomst. Jezus heeft zich tijdens zijn aardse leven niet laten voorstaan op de titel Messias. Hij heeft niet gestreefd God gelijk te zijn.

Daarom kan hij ook door ons niet voorbarig, niet overhaast worden beleden. De erenaam Messias staat hemelhoog tussen de synagoge en de kerk in. Geduld dus. Of met de titel van het boek van onze ouderling van dienst: 'Als dit uit de hemel is ...'. Wie niet kan wachten op de Joden, kan ook niet wachten op de komst van de Zoon des mensen.

De weg van de Messias?

De weg van de graankorrel.

De weg van het Koninkrijk.

In de wereld van ons wordt de te gane weg beslist op het punt van macht. Zo kwam Jezus binnen voor de Saksen, getuige de Heliand. Wie is sterker: Thor of Christus? Het beslissend examen. Altijd weer onder de volken, de naties der aarde, verenigd of juist niet.

Het Koninkrijk van God kent ook macht, het laatste woord van de lezing: ... het Koninkrijk van God in al zijn kracht ... Het zal komen met macht.

Maar: dwars door de dood heen, het verlies van eigen leven. Zo zal het komen in glorie, met de Zoon des mensen, de Mensenzoon, op menselijke maat gesneden. God wonend onder de mensen.

En dan Petrus. Wie anders?

Terzijde. Van de weg af. Inderdaad, terzijde van de weg naar Jeruzalem. Petrus maakt zich toeschouwer, in plaats van volgeling. Hij moet weer achter Jezus komen. Hij gedraagt zich als een satan, een tegenstander, een goedbedoelende maar toch: tegenstander.

Als de verzoeking, beproeving in de woestijn: de korte, snelle directe weg. Stenen voor het oprapen als brood, spring van dat dak af, maak een buiging voor me.

Met overslaan van de weg van leven dat ontspringt aan de dood.

Petrus altijd haantje de voorste leerde ik op school. Dat klonk als: en dus vangt hij ook altijd de eerste klappen op. Zoals hier. Maar je kunt ook anders kijken. Dan zie je in Petrus de strijd van de liefde ontbranden: tussen mededogen en waarheid. En Jezus, hij heeft Petrus lief, uitgerekend op dit moment. Daarom komt hij hem tēgen, onderweg.

Dan legt Jezus verder uit.

Zes spreuken, als zes werkdagen.

Daarop volgt de sabbat, de verheerlijking op de berg. Een ogen-blik in de glans van de dag zonder avond en nacht.

Leren zien. Gaandeweg. In fasen het antwoord nader uitgelegd:

1.

Over het volgen van Jezus. Liever niet: navolging. Dat klinkt teveel als: nadoen. Weggenoot zijn, dat is hier de kern. Het kruis wordt hier al genoemd. Terwijl niemand nog weet hoe het afloopt. Vanuit Pasen is het evangelie geschreven. Hoe anders? Vanuit Pasen wandelt een woord achterwaarts het evangelie in. We zien alvast licht. Zoals in het hierop volgend verhaal, de verheerlijking van Jezus op de berg.

2.

Het leven behouden, redden, zo schrijft Marcus. Het woord voor verlossing, Heiland klinkt door. Loodrecht op een sterk levensgevoel van onze dagen. Er voor gaan, het maken. Ongebroken. Een naam maken.

Een naam echter maak je niet. Die word je gegeven. Zo ook aan Jezus – een naam boven alle naam.

3.

De hele wereld winnen. Alle koninkrijken, zoals bij de beproeving in de woestijn. Voor één enkele knieval. Maar het brengt je schade, onherstelbare schade aan je ziel, je leven.

4.

Wat kun je geven in ruil voor je ziel, je ziel en zaligheid, je leven? Niets. Helemaal niets. Geen reïncarnatie-vlucht naar voren. Geen genealogie-redding naar het verleden. Je leven is uniek, je naam is eenmalig. Zoals jij, is er maar één op de wereld. Je leeft maar één keer, tussen wieg en graf.

5.

Zich schamen voor Jezus. Dat woord vormt het contrast met het openhartige van Jezus.

Allereerst denken we aan de liturgie deze morgen. Hartje Amsterdam, schamen we ons er niet voor. Dat is niet hetzelfde als: religie is weer in. Dus we hoeven ons niet meer te schamen dat we aan godsdienst doen. Dit is werkelijk de openbare eredienst in deze buurt.

6.

De dood niet zien. Heeft Jezus zich vergist? Die vraag wordt telkens hardop gesteld. Ik ervaar zo'n vraag als net iets te parmantig. Of Jezus zich misschien ook vergist heeft? Hij wist ook niet alles. De dag en het uur niet bijvoorbeeld. Dat was enkel voorbehouden aan zijn Vader in de hemel. Geen alwetende Jezus alstublieft die God de Vader van de troon verdrijft en in wie geen mysterie meer is overgebleven: hij weet en kan immers alles. Dat is niet menselijk. En mens is hij.

Wie is Jezus?

Hemels en aards mysterie in één.

Niet een mysterie als bij Dan Brown, met permissie. Mensen gaan de locaties van de Da Vinci Code opzoeken, en vernielen daarbij zelfs het interieur van de kerken, konden we deze week in de krant lezen. Op zoek naar het mysterie, een leven lang, en als je tenslotte iets of niets gevonden hebt, is je leven voorbij.

Geen raadsel is Jezus.

Een raadsel los je op. En dan is het over.

Een mysterie blijft hij.

Een mysterie vergezelt je levenslang. Af en toe opent het zich, zien-soms-even, dan weer een ondoorgroendelijk mysterie.

Na 700 jaar doorgronden we het nog niet.

Tenslotte hebben onze woorden hun grens bereikt.

We volgen eenvoudig Jezus door nu op te staan en naar het Hoogkoor te gaan. Waar onze tong geen raad meer weet met woorden, vindt zij de weg van het mysterie door te eten, te drinken. Het gebroken brood, de vergoten wijn. De weg van het stervende graan, stervend de oogst tegemoet. Geen mens weet hoe.

Laten wij binnen deze nu werkelijk oude kerk in optocht naar het koor gaan, om ons te laten vinden. Om te ontdekken, als bij verrassing, dat God ons gezocht heeft, dat hij ons zoekt, dat Hij in Jezus, en zo in ons mensen zijn mysterie wil vinden, zijn beeld.

Hier zijn wij!

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest.

Amen.